Temat: U źródeł współczesnej wielokulturowości.

Polski termin „wielokulturowość” jest odpowiednikiem angielskiego słowa *multiculturalism,* które oznacza zróżnicowanie kulturowe jakiegoś społeczeństwa lub istnienie na świecie kultur różnych grup narodowych, etnicznych i wyznaniowych oraz kultur różnych grup społecznych (np. kultur młodzieżowych). Pojęcie to stosuje się także do określenia polityki władz państwowych i międzynarodowych organizacji zmierzającej do ograniczenia konfliktów pomiędzy przedstawicielami różnych kultur mieszkających na obszarze jednego państwa. Społeczeństwa wielokulturowe istniały już od czasów starożytnych. Ich przykłady to chociażby władztwo Aleksandra Wielkiego i państwa hellenistyczne czy też antyczne Imperium Romanum. W odniesieniu do epoki średniowiecza jako przykład wielokulturowości można wskazać kraje iberyjskie pod władzą muzułmanów. W czasach nowożytnych niezwykle zróżnicowane wielokulturowe społeczeństwo istniało np. w ramach Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Świat globalnych migracji

W XIX w. rozpoczęły się masowe migracje obejmujące swym zasięgiem coraz większe obszary. Ludzie dysponujący nowymi środkami komunikacji - koleją, żeglugą transoceaniczną - decydowali się na opuszczenie miejsc, w których zamieszkiwali od pokoleń, i przenosili się ze wsi do miast, w inne regiony kraju, do innych państw, a często także na inne kontynenty. Do podejmowania tych wędrówek skłaniały ich najczęściej przyczyny ekonomiczne (chęć znalezienia lepszych warunków życia dla siebie i swoich dzieci), czasem były to powody polityczno-społeczne (np. ucieczka przed dyskryminacją czy prześladowaniami). W XIX stuleciu w migracjach uczestniczyli przede wszystkim mieszkańcy przeludnionych obszarów, na których wyżywienie społeczności stawało się coraz większym problemem. Dotyczyło to w największym stopniu uboższych terenów Europy oraz krajów Azji (głównie Chin, Indii), z których emigranci udawali się do Stanów Zjednoczonych, Kanady, Australii, państw Ameryki Południowej (zwłaszcza Brazylii i Argentyny), gdzie pozostawały jeszcze olbrzymie niezasiedlone obszary. Ważnym masowym zjawiskiem była też migracja ludności z uboższych do zamożniejszych krajów kontynentu europejskiego.

W XX w. proces masowego przemieszczania się ludności nasilił się i objął niemal cały świat. Po II wojnie światowej głównymi kierunkami migracji ekonomicznej stały się bogate, szybko rozwijające się kraje Zachodu - przede wszystkim USA, Kanada, Australia, państwa Europy Zachodniej - w których zmniejszał się przyrost naturalny, a jednocześnie wciąż wzrastało zapotrzebowanie na siłę roboczą. Napływali tam imigranci z krajów Bliskiego Wschodu, Czarnej Afryki, państw środkowej i wschodniej Azji oraz Ameryki Łacińskiej (często wywodzący się z dawnych kolonii, które pozostawały w różnego rodzaju relacjach politycznych i gospodarczych z dawnymi metropoliami).

Migrację ułatwiały im coraz nowsze środki transportu. Imigranci przenosili ze sobą dorobek kultur, w których wyrośli, swoje obyczaje i religie. Część z tych ludzi szybko się asymilowała - przejmowała kulturę, język, zwyczaje, sposób życia mieszkańców kraju, do którego przybyła. Część spajała stare tradycje z nowymi, jak np. niektóre społeczności imigranckie w Stanach Zjednoczonych, łączące swą tożsamość narodową z poczuciem przynależności obywatelskiej

do społeczeństwa amerykańskiego (m.in. Irlandczycy czy Polacy w USA). Inni przybysze „zamykali się" we własnych społecznościach i izolowali od otaczającej ich miejscowej ludności oraz jej kultury i obyczajów. Przykładem mogą tu być wywodzące się z Europy Środkowo-Wschodniej, a żyjące m.in. w USA, wspólnoty ortodoksyjnych Żydów.

POLITYKA PLURALIZMU KULTUROWEGO

Na skutek masowych migracji ludzkość stanęła przed powszechnym w skali światowej zjawiskiem społeczeństw wielokulturowych. Początkowo zwyciężały poglądy, że przybysze z innych państw i kontynentów oraz rodzime mniejszości narodowe są dla społeczeństwa poważnym problemem. Obcych należało więc albo asymilować, albo izolować od reszty społeczeństwa - przez spychanie ich do swego rodzaju gett (rozumianych jako wydzielone obszary lub dzielnice zamieszkane przez mniejszości narodowe czy religijne) lub przez prowadzenie polityki segregacji. W wielu krajach, przede wszystkim europejskich, zwyciężała pierwsza z wymienionych tendencji - polityka społeczna miała więc na celu niwelowanie różnic etniczno-kulturowych i tworzenie jednolitych społeczeństw.

W tym kierunku działały państwowe instytucje - administracja, armia czy szkolnictwo - które starały się zwykle narzucać wszystkim mieszkańcom kulturę i język grupy dominującej. Przykłady takiej polityki to m.in.: próby rusyfikacji czy germanizacji Polaków podejmowane przez władze państw zaborczych w XIX w.; narzucanie węgierskiej kultury i języka (tzw. madziaryzacja) Słowakom, Rumunom czy Chorwatom zamieszkującym przed 1918 r. w granicach Węgier wchodzących w skład monarchii habsburskiej; próby narodowej lub państwowej asymilacji Białorusinów i Ukraińców w II Rzeczypospolitej.

W ostatnich dziesięcioleciach XX w. w wielu państwach świata zaczęto jednak odchodzić od nieskutecznej i nieprzynoszącej spodziewanych efektów restrykcyjnej polityki wobec rodzimych mniejszości i przybyszów wywodzących się z odmiennych kultur. Za jedną z zasad funkcjonowania społeczeństwa zaczęto przyjmować natomiast kulturowy pluralizm (łac. *pluralis* - mnogi), mający zapewnić harmonijne współistnienie różnych grup kulturowych w ramach jednego państwa. Zgodnie z tą koncepcją żyjące w danym społeczeństwie grupy mniejszościowe powinny na równi z resztą mieszkańców cieszyć się wszelkimi prawami i swobodami oraz w pełni uczestniczyć w życiu politycznym, gospodarczym, społecznym i kulturalnym państwa, zachowując przy tym bez przeszkód swą odmienność kulturową (obyczaje, poczucie tożsamości, religię).

Pluralizm kulturowy i polityka wielokulturowości są dziś promowane i wspierane przez instytucje państwowe w wielu krajach, szczególnie tych, które były niegdyś koloniami lub ich społeczeństwa w znacznym stopniu zostały zbudowane przez imigrantów (m.in. Kanada, Australia). Polityka taka odgrywa również ważną rolę w krajach Europy, gdzie problem mniejszości narodowych był zarzewiem rozmaitych konfliktów już od XIX w. (np. kwestie licznych mniejszości w II Rzeczypospolitej czy mniejszości niemieckiej w Czechosłowacji w latach 30. XX w.). Dodatkowo w okresie po II wojnie światowej w społeczeństwach europejskich, przede wszystkim w Europie Zachodniej, nastąpił szybki wzrost liczby imigrantów z Azji i Afryki, a także napływ przybyszów z innych, uboższych krajów naszego kontynentu. Dziś potomkowie tych ludzi - urodzeni i wychowani w państwach zachodniej Europy, znający miejscowe języki i kulturę - coraz bardziej dążą do równoprawnego uczestniczenia w życiu społecznym i politycznym państw, w których przyszło im żyć.

Domagają się też poszanowania dla własnych tradycji, obyczajów czy religii. Jednocześnie wzmożone migracje i stykanie się ludzi rozmaitych kultur spowodowały, że w ostatnich dziesięcioleciach XX w. zaczęto mówić o pojawieniu się nowego zjawiska - rasizmu kulturowego. Polega on na odmawianiu pewnym grupom ludzi - z powodu ich przynależności do określonej kultury - ogólnie dostępnych praw i swobód.

PLURALIZM KULTUROWY POD OCHRONĄ PRAWA

Zmiana stosunku do wielokulturowości spowodowała, że zjawisko to stało się przedmiotem rozmaitych regulacji tworzonych na forum międzynarodowym. W 2001 r. Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wychowania, Nauki i Kultury (UNESCO) przyjęła *Powszechną deklarację o różnorodności kulturowej.* Wynikające z wielokulturowości problemy różnorodnych mniejszości społecznych, religijnych, etnicznych itp. sprawiły też, że powstało kilka ponadpaństwowych systemów ochrony praw tych grup. Należą do nich m.in. systemy funkcjonujące w ramach ONZ, Rady Europy, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) oraz innych wielostronnych i dwustronnych porozumień między państwami.

Deklaracja U N E S C O

W *Powszechnej deklaracji o różnorodności kulturowej* czytamy, że „różnorodność kulturowa stanowi wspólne dziedzictwo ludzkości, gdyż jako źródło wymiany, innowacyjności i kreatywności je s t dla rodzaju ludzkiego równie niezbędna jak różnorodność biologiczna dla przyrody. [...] W naszych coraz bardziej zróżnicowanych społeczeństwach staje się konieczne zapewnienie harmonijnego wzajemnego oddziaływania oraz w roli w współistnienia osób i grup, które cechuje tożsamość kulturowa zarazem mnoga, różnorodna i dynamiczna. Polityki popierające integrację oraz uczestnictwo wszystkich obywateli są gwarantem spójności społecznej, żywotności społeczeństwa obywatelskiego oraz pokoju. Zdefiniowany w ten sposób pluralizm kulturowy stanowi polityczną odpowiedź na istnienie różnorodności kulturowej. Pluralizm kultur, związany z kontekstem demokratycznym, sprzyja wymianie kulturalnej i rozwijaniu zdolności twórczych, które wzbogacają życie społeczne” .

Wspieranie pluralizmu kulturowego wpisuje się również w wizję integracji naszego kontynentu w ramach Unii Europejskiej. Ważną rolę w tym procesie odgrywają takie czynniki, jak: demokracja, wolność jednostki, powszechna równość praw, a jednocześnie poszanowanie dla rozmaitych odmienności, zgodne współistnienie i współpraca różnych zbiorowości.

Źródło: https://time.com/4162244/the-beatles-streamed-50-million-times/
The Beatles – jednej z najpopularniejszych grup muzycznych w historii rocka. Muzyka rockowa – jedno z głównych zjawisk we współczesnej kulturze masowej - powstała w połowie XX w. Dziś wielu jej wielbicieli nie zdaje sobie sprawy, że kształtowała się ona m.in. pod wpływem bluesa, rhythm and bluesa czy religijnych pieśni spirituals - nurtów muzyki powstałych w XIX i XX w. w murzyńskich społecznościach USA - oraz amerykańskiej muzyki ludowej odwołującej się do twórczości białych traperów czy kowbojów.

PLURALIZM A ROZWOJ KULTURY

Pluralizm kulturowy był i jest niewątpliwie źródłem wielu pozytywnych zmian społecznych. We wspomnianej już deklaracji UNESCO odnotowano m.in.: „Różnorodność kulturowa rozszerza możliwości wyboru stawiane przed każdym; jest jednym ze źródeł rozwoju, postrzeganego nie tylko jako wzrost gospodarczy, ale również jako środek dostępu do satysfakcjonującego bytu intelektualnego, uczuciowego, moralnego i duchowego. [...] Każda twórczość czerpie z korzeni tradycji kulturalnej, ale rozwija się w kontakcie z innymi kulturami. Dlatego też dziedzictwo, we wszelkich swych przejawach, powinno być zachowane, dowartościowane oraz przekazane przyszłym pokoleniom jako świadectwo doświadczeń i dążeń ludzkich”. Dzięki pluralizmowi kulturowemu różne grupy etniczne zachowują swą tożsamość, obyczajowość i wewnętrzną spoistość. Jednocześnie kształtują się nowe wartości kulturowe, będące wynikiem syntezy dorobku różnych grup.